

Viszontlátásra tegnap

Ne telefonálj. Tíz-tizenkétezer kilométerrel ne telefonálj, mert semmi értelme nincs. Hagyjuk ezt a politikuskoknak. Telefonáljanak ők a pénzükhöz; remélem, van még mit mondaniok egymásnak. Írjál inkább. Vagy talán ne is írd. Olvassál helyette. Olvassd szabad idődben Petőfit, Jókait, Mikszáthot, Arányt, olvassd Babitsot, Kosztolányit, Déryt, Illyést. Emberek olyan jogaink vannak, amelyeket senki sem vehet el tőlünk. Az óceánon átjön ugyan a hang, de engem eléggé zavar, hogy hallak úszni a kábelek körül, a mélyvízkie testet hidegen világít, delfin siklik, talán éppen egy cápa is rohmoz; hatalmas hajók fegyvereket visznek valahonnan valahová; fent repülőgépek döngenek el egymás mellett kiszabot folyosókon; államférfiak táviratokat küldenek a különgégek fedélzetéről az alattuk lévő országokba vagy ahol csak egy kis sziget van, oda; igaz, hogy felfedezetlen már alig lehet, de hátha mégis, és lakhat ott egy szerezsen király, aki sohasem kapott még dísztáviratot, noha egyre súlyosabb aranypaszományokat visel a vállán. És árfolyamok, még tözsedéi hírek is repülnek a tengerek felett, az egyiket egy bécsi bankár várja, Prinz Eugen Síras-ti irodájában, amelynek ódon ajszajain ragyognak a vörös rézkilincsek, a másik meg arról tudósít, hogy a világnak valamelyik sarka nagy robajjal megfordult. Mi ezek mellett a mi szavunk? Vigyázz magadra, vigyázz magadra, várak, maradj, tanulj, élj. Szeretlek — értelmetlen, ostoba a szó apa és lánya között, nem jelent semmit. Kivált ha nem is mondják ki. Ez a szó, más hangzásban, régen jelentett valamit, az élet elején, s a férfikor kezdetének újjongó éveiben, amikor reszkette vártam egy telefont, egy levelet, egy ilyen szót valajkiktől, akik ki is mondták, de régen elsüllyedtek a múlt ávarjában, csak egy maradt meg, holtunkiglan.

Szép, intellektuális ősz van most itthon, elszánt lányok süttetik magukat delenként a tóparti szürke köveken, ülve vagy félíg fekve, „az álmok népének közepe”, mert hogyne ismernék ők az Anatole France-moittót valamelyik regényének a címe alatt, ezért is intellektuális az ősz. Mindig az jut az ember eszébe, amit más mondott. H. László, a szülészorvos, miközben szobája ablakában könyvköltünk cigarettázva a tavaszi éjszakában, és néztük az újonnan is holt panelváros halk fényeit, várva, hogy a nővér a karjára vegyen és behozzon megmutatni, azt kérdezte, mit írjunk be, május 31-én vagy június 1-jén szülessen-e. Mondtam, hogy május 31-én, nem azért, mert igaz, hanem mert szebb. Fogalmam sem volt még arról, hogy a szép is igaz, a választásnak tehát nem volt jelentősége. Így most ez szerepel az utlevélben, amelyet néhány hete fehér és fekete vámtisztelt és biztonsági alkalmazottak forgattak a kezükben, összehasonlítván fényképet az arccal. H. akkor a kórházablakban még azt mondta, hogy nemcsak gyerek, gond is születik ilyenkor; ezt sem, azt sem értetem, mi az ördögöt ért az ember huszonhárom-huszonnégy éves korában? Ha mindent elolvasott, amire addig ideje volt és mindent megtanult is, amire kénszerítették, még azt is, bár ösztönösen viszolygva a kifejezés tartalmának a hülyeségétől, hogy új típusú ember születik, semmit. Vagyis éppen amennyit most, újabb negyedszázad után, amikor, ha akar-nám, finom japán asztali kvarcóra praktikus és rjít grafikával megkomponált reszkető jeleiről olvashatnám le az időt, nem pedig a régi család falóra római számairól, amelyekre pillantva nagyapád hivatalba indult, nagyanyád kiadta rendeletét a lánynak, dédapád kinyitotta a boltot, messzibet nem tudok a minapi tegnappól.

Hazádnak rendületlenül, mondtam magamnak, s amit magamnak mondtok, azt neked is mondom, a múltkor, egy rossz éjsza-

ka különösen fájdalmas pillanatában, de aztán megnyugodva aludtam vissza magamat a semmibe, mert nyomban az is eszembe jutott, hogy hiszen a haza sem rendületlenül... Vagy mégis? Lám, a külföldi társ mellé korszerű nagylelkűségében még olyan utlevelet is ad, amivel akár naponta posta lehetne repülni, megnézni a postaládában a leveleket, megölelni a nagymamát, elfutni a kijelölt patikába, Cotazym Forte-t hozni, ami pedig nem egyszerű, mert előjáró főorvosnak kell hiteltelnie az igényt, hogy ne jusson visszaélő bűnbölc kezébe, akik gyomorgyengeséget színélve akarják kijátszani a gyógyszerimportáló egészségügyi szervezeteket, ha lenne már rendszeres Föld-Föld úrhajójárat, ami nemsokára lesz. Adott egyetemi diplomát is, többszöri felvételi próbálkozás után, mert természetesen befolyásos protektort keresve kezdtem, s ígérétében megnyugodva utaztam el valami külföldi eseményre, ahol telefonon ért a hír, hogy kiröpítettek. Ilyenféléképpen volt utána is, mignem beláttuk, hogy Magyarországon ezt is, mint mindent késedelmesen, kanyargósan és rendellenesen lehet elintézni, de azért hazádnak rendületlenül, mégis, és mindig. Mert hol van még otthon? Csak a nyelvben. De ehhez tudni kell azt, hogy *Lassan szállj és hosszan énekelj, haldokló hattým, szép emlékezet, meg Tündér Tihany, felsz-e énnekem, ha még egyszer azt mondom, ifjúság* — csakhogy titeket inkább arra tanítottak, honnan származott a költő, mint arra, hogy mit írt. Igaz, ez tíztizenkét éve volt, de végigolvasva egy irodalmi tankönyvet, bár én is ilyenfélebből tanultam már, eltűnődtem, ha ezek a költők mindig csak az elnyomással, a szolgálással, meg az osztálykorlátokkal foglalkoztak, hogyan lett a magyar költészet? A furcsa az, hogy amit a szálkás szavú és szószátyár tankönyv állít, abban voltaképpen van igazság, csakhogy nem a művekből vezet el a tanulsághoz és gondolathoz, mert bizalmatlan, tudathasadt és gyanakvó, hanem a frázist akarja élménnyé tenni, mit nem lehet, s azért nem is érdemes megtanulni.

A bajok elmúlhatnak. A kedélytelenség tartósabb. A sóhának is ereje van. Átszáll a nagy vizek fölé. Talán valahol a tenger közepe táján meg is pihen. Egyszer, az Atlanti-óceán egén, a repülőgépen kigyulladtak a jelzőlámpák, megszólalt a kapitány, hogy szijazzuk be magunkat, le kel szállni, soron kívüli tankolás lesz, mert a nagy ellenszél miatt a motorok elfogyasztották az üzemanyagot. Mutatták is az óceánban a kék szigeteket, Santa Maria, ha jól emlékszem, akkorának látszott, mint a nádas csuhéj-folt Badacsony és Kisőrs között a tóban; uramisten, hogyan találja el ez a hatalmas gép, nem száll-e mellé? Eltalálta. Talán a sóhaj is új erőre kap azon a kis szigeten, aztán újra felemelkedik, átváltozik, esetleg pára lesz belőle vagy sziv alakú könnyecsepp, és megérkezvén a túlsó partra, leesik és szétporlad egy háztetőn, senki se veszi észre. Nem szerettem azokat a háztetőket, Ki tudja, miért nem szeret az ember bizonyos háztetőket? Mert laposak? Mert vörösek és hetykén ferdék? Mert a tüzlétrákról, amelyek a házak külső falain éktelenkednek, egy-kettőre föl kell futni rájuk? S a legújabb százhatvan emeletes felhőkarcolót miért nem? Amelyek alól, a panoráma élvezetere kiképzett kis üveg-ülőkéből lehet lepillantani a városra. Azokat meg azért nem, mert a szédítő magasból felülről látni a madarakat, amelyek lent lengenek; tisztességes ember nem felülről nézi a madarakat, micsoda dolog az? Nem is hiszem, hogy a madarak ne tiltakoznának a durva indiszkréción ellen. Ember ilyesmii miatt már úgysa tiltakozik manapság, megszokta. Mindent meg lehet szokni, a természetünk jótékonyan átrendezi az alkalmazkodó képességünket. Szemem se rebent egy minapi reggelen a vidéki nagyváros cukrászdájában, ahol

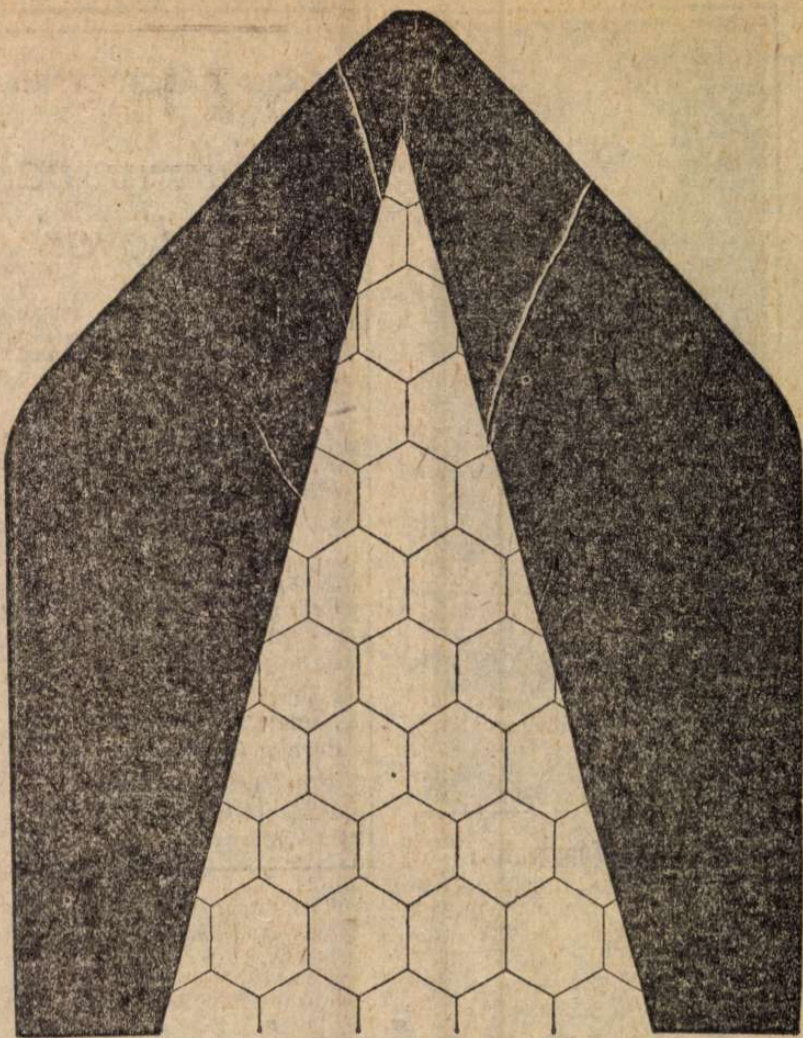
kávé mellett kora reggel egy hivatal nyitására vártam, hogy gyerek-kocsival igyekvő, elegánsan öltözött kismamák egymás után jöttek be, útközben felhajtani egy-egy konyakot vagy cseresznyét, némelyikük kettőt, sietősen, hogy később, megszabadulván a szeretett tehertől, sörrrel folytatódjék a tétlen délelőtt. Az Assisi rongyosan és szegényen és józanon volt boldog, ők így.

Itthon már lassan lekopaszodnak a fák, ablakom előtt a falról lecsüngő vadszülő levelei vörös vércseppeként repkednek a levegőben, s összeütődve finoman zörrennek; a pusztulás szelid lázadása. Dió pereg, mandula hullik, decemberig tartó lassú munkálkodás délutánonként felszedgetni, majd örömteli lecke kigondolni, hogy ki nek ajándékozzuk el, mert összejön belőlük tíz-tizenöt kiló is az év végéig, megfontolt hajladoszám eredményeként, de még a tavalyiból is van, amit veled együtt szedtünk fel. Látod, hát éppen ilyen dolgok miatt ne telefonálj, mert nagyon nehéz ezt elhallgatni, a gyümölcsösládában barnálló tavalyi diót és mandulát, amit össze kellene már törni, megtisztítani, és szokás szerint elajándékozni, mert ugyan mi másról érdemes beszélni? Talán, hogy miként rendezték be a konyhát? Vagy mivel üti el napjait utcaszomszédotok, az ottani külügyminiszter? Biztosan van neki egész napra való dolga, reggel elmegy, este hazatér, ha közben nem ütik agyon. Ha meg agyonütk, lesz másik, ilyesmi állásra mindig akad madár. Itt van ez a kiskereskedő is, nem messze tőlünk. Rossz helyen az üzlet, eddig valamennyi tulajdonosa tönkre ment, de mindig van valaki, aki új akarattal újra kezd, mert azt hiszi, hogy majd ő. Adler bácsi, a dunaföldvári öreg ortodox zsidó kereskedő, gyermekkorom fekete kabátos szomszédja nem ment tönkre, mert tudta, hol kell az üzletnek lennie, ámde őt meg az egész családjával együtt elégették. A nyáron mutattam neked a házát, azaz csak a helyét, mert most Tüzép-telep van ott, akaratlanul mentő, de ez nekik már mindegy, hiszen elszálltak egy lengyelországi kéményből, föl egyenesen a mennyországba.

Ne telefonálj, mert úgys egész nap a telefont nézem, és amikor megszólal, csak ilyen tegnapi dolgokat tudok mondani, még akkor is, ha nem ezeket hallok, hanem a színpadias érdeklődést, hogy most mi van éppen ott nálad. Talán a szó megtéveszt, de lelked mélyén tudod már, hogy aki elutazik az képzeletünkben újra megszületik, a jelen múltá változik, szorongás markolja a szívet, hogy támadhat valami gyermekbetegegség, gyulladás, torokfájás, gyomorrontás, kanyaró, skarlát, óvodai baj, iskolai baj, felfordulhat a csónak a balatoni szélben, a gaz fiú nem megy el a randevúra, egy tanár az egyetemen a tizenharmadik századi normann fonetikáról faggat, és mérgeledöm, mi az, talán neki van akkoriból való hangszalagja?

Levesszük a fehér nyári zsalugéteket. Evről évre ismétlődő imbolygás a létrán, tavasszal föl, ősszel le, jönnek a külső üvegtáblák, amelyek napfényes téli délutánokon, ha kintről nézzük, sárgán tüzelnek, de bent csak a hideg hiány, ami számárság volta-képpen, hiszen sehoh semmi csapás, mert igazán nem az, hogy valaki jó helyre ment, s majd visszajön.

Elment a jövőbe, s itt maradt a múltban, a viszontlátás tegnapi lesz. Az évek már nem előre osonnak halkán, mint a gyíkok téli szállást keresve a kövek repedése között, hanem visszafelé mennek, a néma mulandóságba, s ami gyenge sugaruk maradt, azt talán még kiadják. Tudom persze, hogy mindez nem így van, de hol itt az ész? A lélek kormányzatának dolga ez, s így is marad, javíthatatlanul, bár az értelem mosolyogva fogja föl, hogy igazza volt a tizennyolcadik századi diplomatának: jaj a rossz kormányzatoknak, és háromszor jaj nekik, ha meg akar-nak javulni.

Szenes Zsuzsa: Levél

KÁROLYI AMY:

Arlecchino jegyzeteiből

Nagy pocák

Keveredik a tintakék,
az öblítővíz kékitője —
Az ember mosdódszába néz,
avagy Messzina tengerébe,

vagy diák-kori nagy pocák,
egymásba mosott folt-sereg —
pedig csak szeptember első hetében
keverednek a fellegek.

MAJD A NEKROLÓG! Azt senki sem irigyli el: „én is kérek egy kis nekrológot”.

LISZT FERENC a római időszakban: „Muszáj komponálnom, ugyanazért, amiért a számár ordít, a béka brekeg, a madár csicsereg.”

W. S.: „Azt álmodtam, egy Mondrian-képen állok, s a lábam alól kilazul a geometrikus minta egyik rácsa. S én úgy éreztem, a világmindenség mozdul meg alattam.”

Mint a gamelang zene vagy mint a buggyanó víz, olyan e madár pityegése. Csak tudnám, a sok madár közül melyiknek a hangja?

A KÓRHÁZI SZOBA egyik ágán beteg fekszik. Én a másik ágton heverek: tanú, társ, jelenlét. Kinyitom a fölso ablakot, négyesögű részlet árad be az égből. Felhő-seregek vonulnak ivben, bizonyítandó, hogy világunk kerek. Bárányok, tigrisek, Picasso-maszkok. Az egyik maszk szemén átkéklik az ég. Kék szem. S ahogy egy végső vonal függőlegesen vagy átlósan, vagy mint a művész szignuma vagy a kínai képtulajdonos pecsétje: grafikus alakzat szeli át a képet: az ablak-négyesögben ék alakú vadlúdcapat repül.

Richard Jenkyns írja egy viktorianus erkölcsről szóló könyvet ismertette: „Egy modern népi mítosz szerint a Viktória korabeli olyan prüdek voltak, hogy illem okából földig takarták le az asztalokat és zongorákat. Ez a feltervés hamisnak tetszik, de szimbolikus ereje van. A képzelőerőnek — lévén állandó erotikus izgalom állapotában — még az is túl sok volt, hogy egy asztallábat elviseljen.”

KEDVES, magyaros arc. A jó öreg korcsmáros vagy a jó öreg lisztes molnár arca. Persze, lehet erdősz, segédhivatali igazgató, de mindenekelőtt nagypapa. A szeme kék, vonásaiba még beleidegződött a nyájasság. Mindjárt felnevet valamit férfi-kópéságon, vagy megbocsátja unokája rosszkódását. Ha jobban megnézed, üveges zománcká szigorítja el a képet, mereven befelé néz. A nagypapa örül.